

د پوهنې وزارت
وختلې نصاب، د ښوونکو روزنې او د مجلس مرکز معیبت
وختلې نصاب ویراستیا او لاسي کتابونو و نالیت عمومی ریاست

A R

ټولګ اتم ۱

د هر څې کتاپونه د پوهنې په وزارت د هرې سره لري
په بازار کې پر اخیستنه او خرڅونه په کتاپک منځ ده
له سر څرودونکو سره قانوني چلند کېږي

ISBN 978-9956-35-035-2

9 789956 250352 >

دوره‌های وزارت

دوره‌های نصاب دیراجتیا، دینورونکو د
روزنی او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمی نصاب د پراختیا او درسی
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هز

A R T

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

الف

مؤلفان:

سيڀانور ميجنخيل دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
محمد غالب الله يار د هنرونو د ديپارټمنټ آمر

علمي او مسلکي اديت:

سيډ انو ميجنخيل، دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
پوهنمل عبدالحي فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبياتو اديتوران

عبدالحي (هاشمي) د علومو اکاډومي علمي غړی
مورف محمد سهراب ديډار

د پوهني وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون بنوونکی
عاطفه شبنم عارفې د هنر بنوونکې

دیني ، سياسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نیازی
- حبيب الله راحل د پوهني وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې

د څارني کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د بنوونکو د روزني او د ساينس مرکز معين
- دکتور شيرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سر مؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

ديزاین

رحمت الله غفاري

ب

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري	هر بچی يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه بان
دا هیواد به تل ځلېږي	لکه لمر پر شنه اسمان
په سینه کې د اسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر	وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د پوهني د وزير پيغام گړانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياو له مخې رامنځته کېږي. څرنگه ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رښانه انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې ټکي زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدرسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوبو او زامنو په پاکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رښانه پلي کولو کې خپل مسؤوليت په رښتيني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپيڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرنگو اړتياو له مخې پراختيا ومومي. په دې توگه کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رښانه وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لايينه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو، تلويز او د درسي کتابونو په چاپ او وپس کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق
فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهني وزير

لړلیک

مخ

سرلیک

- ۱ په سپایي ټکو انځورگرې
- ۲ د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)
- ۳ په طبیعي موادو ټاټه کاري
- ۴ د مبارکۍ کارت او د پاکت جوړول
- ۵ د لیرې، نږدې اوربتم سره اشنا کیدل
- ۶ د طبیعي منظرې انځورگرې
- ۷ د جشنونو او ملي لوبو انځورگرې
- ۸ له غونځ شتو و کاغذو څخه د حجمونو جوړول
- ۹ له اسلامي هنرونو سره آشنایي
- ۱۰ له اسلامي ټولنیزو څخه کاپي کول
- ۱۱ دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي
- ۱۲ د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي

د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)

۱

۲

۳

۴

د لیرې، نږدې اوربتم سره اشنا کیدل

۵

۶

۷

له غونځ شتو و کاغذو څخه د حجمونو جوړول

۸

۹

له اسلامي ټولنیزو څخه کاپي کول

۱۰

دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي

۱۱

د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي

۱۲

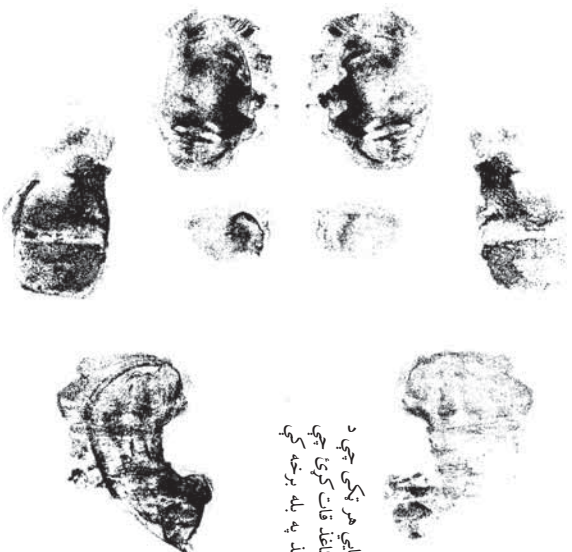
			
۳۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنایي	۱۳	
۳۷	له اسلامي سبک څخه پر استفادي (پل) جوړول	۱۴	
۳۹	له اسلامي هنرونو سره اشنایي	۱۵	
۴۳	له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول	۱۶	
۴۵	له میناتورۍ سره اشنایي	۱۷	
۴۷	د قرآن کریم د رحل جوړول	۱۸	
۴۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنایي	۱۹	
۵۱	له افغاني هنرونو سره اشنایي	۲۰	
۵۵	د افغانستان له ملي موزیمونو سره اشنایي	۲۱	
۵۶	د منابعو فهرست	۲۲	

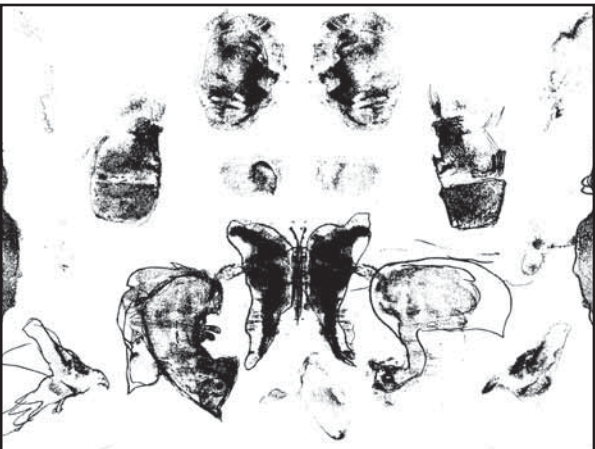

د سپايي په ټکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې ، اشنا شکل ليدلای
دی؟

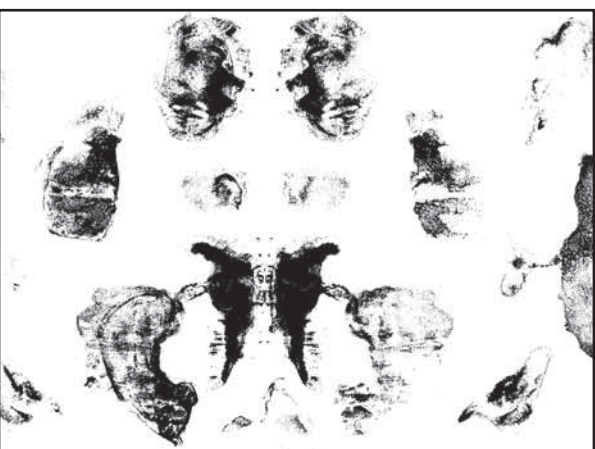
څو څاخځکي جوهرې رنگ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات
کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو
نقشونه به څير سره وگورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وگورئ، ترڅو په
هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنگونه وچ شول د مناسبو
خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او
هغه نورو ته وروښيي.

(۱- انځور) د سپايي هر ټکی چې د
کاغذ پر مخ وږئ کاغذ قات کوئ چې
ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې
رامنځته شي.

۳) انځور) کاغذ مری خولنه و شرخوی او وگوری چي د خپلي خوښي شکونه جوړ کړی.

۲) انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړی چي وچ شي او پر هغه باندي

بیا هم انځورنو ته په څیر وگورئ او نوري نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کار ته ادامه ورکړئ ترڅو د پولو ټکو یا خاپوونو څخه انځورونه جوړ شي:

نمونه:

- ۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وڅېړئ.
- ۲- په خپل کور کې د اوبه د بونه کولو (آب پاشي) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وښئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وگورئ چي کوم اتنا شکلونه په کې لیدل کېږي.

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاريخ سره اشنايي.

آيا پوهيرى چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپير لري ؟

په افغانستان کې اسلامي ودانيو د غزنويانو په دوره کې ډېره وده او پراختيا وموندله. د تاريخي منابعو په قول، چې د غزنويانو دوره د ودانيو، شکلو، ماڼيو او لوږو جوړولو د جوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنيو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوې دي. اوس د دې ودانيو يوازې يوه برخه په ځاى پاتې ده. د دې ابدانو په کنار کې په غزني کې د (ايني) منځي قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکرى بازار د يادولو وړ دي د سلجوقيانو په دوره کې د اميرانو واکمنانو په هڅونه او د ځينو وزيرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لوږې ودانۍ جوړې شوې دي. غوريانو هم ډېرې لوږې ودانۍ جوړې کړې وې چې يوه بېلگه يې د (جام منار) دى چې ۶۴ متره لوړوالى لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دى چې د بڼکلا لپاره يې خښتۍ او کوفې خط باندې پر هغې ځينې ليکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنگي ميراثونو په ليست کې هم ثبت شوې دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (صياث الدين غوري له خوا يې په هرات کې د بنسټ ډبره کېښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاري د هرات د تيموريانو تر دورې پورې ورسيله.

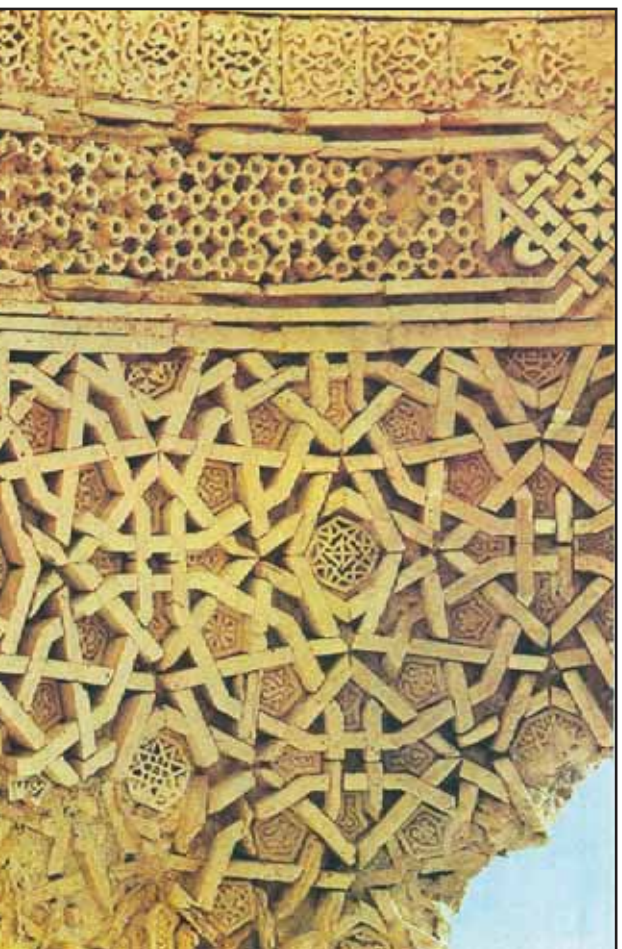

(۲) انځور د جام په منار لیکل شوی کتیبي.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، گلابو، بوتو، د کچ کاربو د فیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوي لرغونتيايي له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده. په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

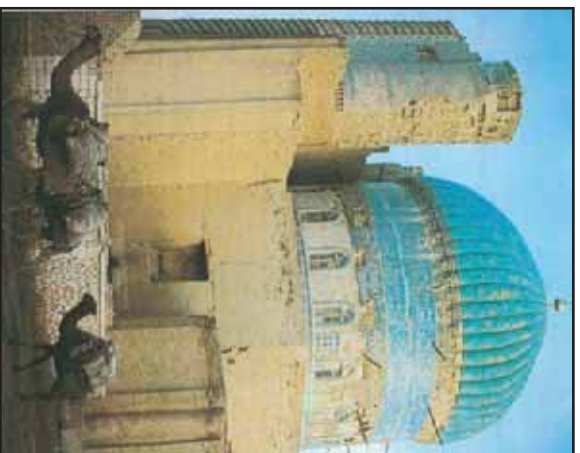
(۳) انځور په افغانستان کې د جام منار ښکلاوي او کتیبي چې په مسره مرم پورې اړه لري.

(۴) انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کډوالو کې ختی کاشي کاری په شپږمه او اومه هجري پیړی پورې اړه لري.

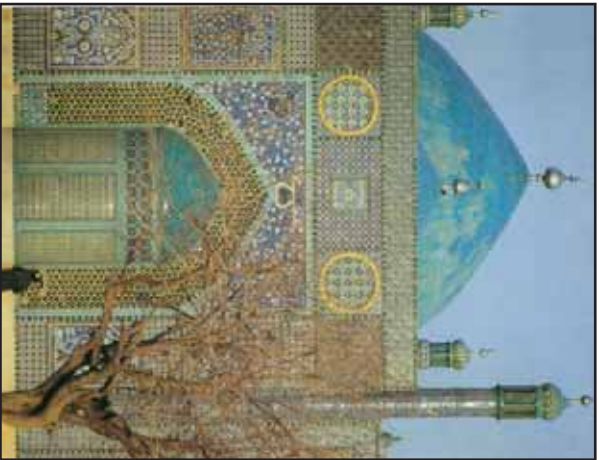
د ودانيو جوړولو بهير د چنگيزيانو د يرغل په دوره کې په تپه ودرېده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئيني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تيموريانو دوره د لمبوودانيو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه يوه څېره ځلانده، بډايه او غني دوره وه. په ځانگړي توگه په هرات کې د (شاه رخ)ميزرا او (سلطان حسين بايقرا دوري او په افغانستان او هند کې د (بابر) دوري د يادولو وړ دي. د دې دورو آثار په نهمه هجري پيړۍ کې د (گورشاد بيگم) زيارت، د سلطان حسين بايقرا زيارت په لسمه هجري پيړۍ کې د شپږوټنگلي شوو منارو ((خلو)) سره د (خواجه عبدالله انصاري زيارت، د هرات گدراگه او نور زيارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زيارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانگړتياوې د تيموريانو د معمارۍ-د هنر ټنگراندوی دي. د دې دوري نور اثار، لکه: د کندهار د سر بوزي په غره کې (چهل زينه) چې د تاريخ د ليکنې په اساس د .

(١) انځور په پنځمه او شپږمه هجري پيړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(٥) انځور په نهمه هجري پيړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

بلبر پاچا، په امر له تر اشل شورو تېرو څخه جوړه شوې ده چې اټياو کسانو تېرو تو برونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدا رنگه د بلبر په وخت کې په کندهار، کابل، استلف او په شمالي او ختيځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهورې يې دادي: (علم گنج)، شهره را، دلکش، چار باغ، د بلبر باغ، د بگراميو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

(۸ انځور) د حضرت علي اکرم الله وجهه، روضه

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منظر

تمرین:

- ۱- ستاسې په چاپېريال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تر اوسه پاتې دي؟
- ۲- په اسلامي ودانيو کې له کومو موادو څخه کار اخيستل کېده؟
- ۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانيو ډېرې مهمې ځانگړنې کومې دي؟

په طبيعي موادو ټاپه کول

آيا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شيانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلي؟

له رنگینو مهر وڼو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سترته رسپيري، مهر وڼه په دوو ډلو ویشل کېږي: تیار مهر وڼه او جوړ شوي مهر وڼه. طبيعي مواد چې ډېر ښکلي جوړښتونه لري، کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبيعي مهر وڼو څخه کار واخلو. د الوتونکو ښکې، ډبرې، صدفونه، د ونو لښتې او پاڼې او ..... چې ډېر عجیبه او جيرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو: بیل بیل رنگه نقشونه لاس ته راوړو، همدا رنگه کولی شو چې د میوو او سبزو د عمودي او افقي نیمولو او پریکولو څخه گټه واخلو او له نیمې شوي برخې څخه چې په رنگ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبيعي موادو په ټاپه کولو کې د پلیدي بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لوري څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بیلابیلو طبيعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوی.

په طبيعي موادو د ټاټبي تر سسرته وروسته كله چي رنگونه وچ شول،
په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسيمونه وکارېئ. بيا انځورونو ته په څير
وگورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

۲ انځور په طبيعي موادو ټاټه کاري.

۱) انځور په طبيعي موادو ټاټه پيژول.

۳ انځور، په طبيعي موادو د ټاټبي پيژول او په هغي د نورو شکلونو جوړول.

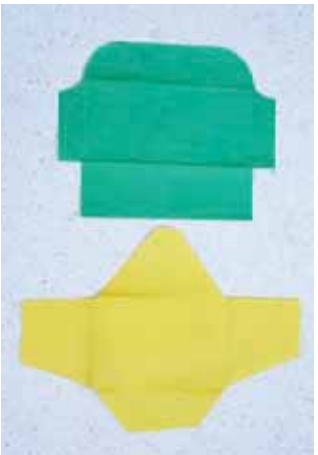
تعمير:
ستاسي په چاپيريال کې چي کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په څير سره وگورئ، څه ډول
يوه بسکلي ټاټه جوړولی شئ.

د مبارکۍ کارت او د پاکت جوړول تراوسه مو خو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلاق په بیلو، بیلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلسمیا کارت، د قرآن کریم د ختم کارت ، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زیربڼې د ورځې کارت د ښوونکي د ورځې کارت ... او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچو او اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي. سر بېره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. د کارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنگه مقو کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی سئ د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تیره څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایي څخه قات شي. لومړی د کارت په منځ خپله طرحه انځور کړئ.

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځور گري ، ټپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول يا رنگه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او يا په هغې باندې د نورو موادو نښلول او يا له څنگ په څنگ ايښودلو څخه کار واخلي.

ځينې کولاژونه پنډه وي پام کوئ چې ستاسې کارت زيات پنډه نه شي او په پاکت کې په ښه شان ځلی شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او يا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښونو او لارو چارو څخه يوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ښه برخه په ښکليو انځورونو ښکلي کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د ليکلو برخه وليکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته يو ښکلی پاکت جوړ کړئ. د پاکت اندازه دکارت له اندازې سره په پام کې ونيسئ. ديوه پاکت د جوړولو لپاره بېلابېلې لارې شته. تاسې کولی شئ يو جوړ پاکت خلاص کړئ او د پاکت د جوړېدو طريقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکت د جوړولو لپاره يوه نورې طرحه جوړه کړئ. د پاکت د جوړولو ډبره اسانه لاره داده چې خپل کارت د يوه سپين کاغذ په منځ کې کيرئ او بيا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه ت او کمزوري خطونه وياسئ او په څلورو خواوو يې مثلثونه رسم کړئ او بيا اضافي ځايونه بيانې کړئ او د تنو خطو ځايونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکت به تيار شي. پام وي چې د پاکت د ښه برخه په ځنلېدو يوه ونه نښلې وروسته بيا خپل کارت د پاکت په دننه کې کيرئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلو لټو ته يې ورکړئ.

تمرین:

- 1- د يوې ځانگړې ورځې په مناسبت يو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طريقه يې په خپله خوښه وټاکئ.
- 2- د کارت په اندازه يو ښکلی پاکت جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

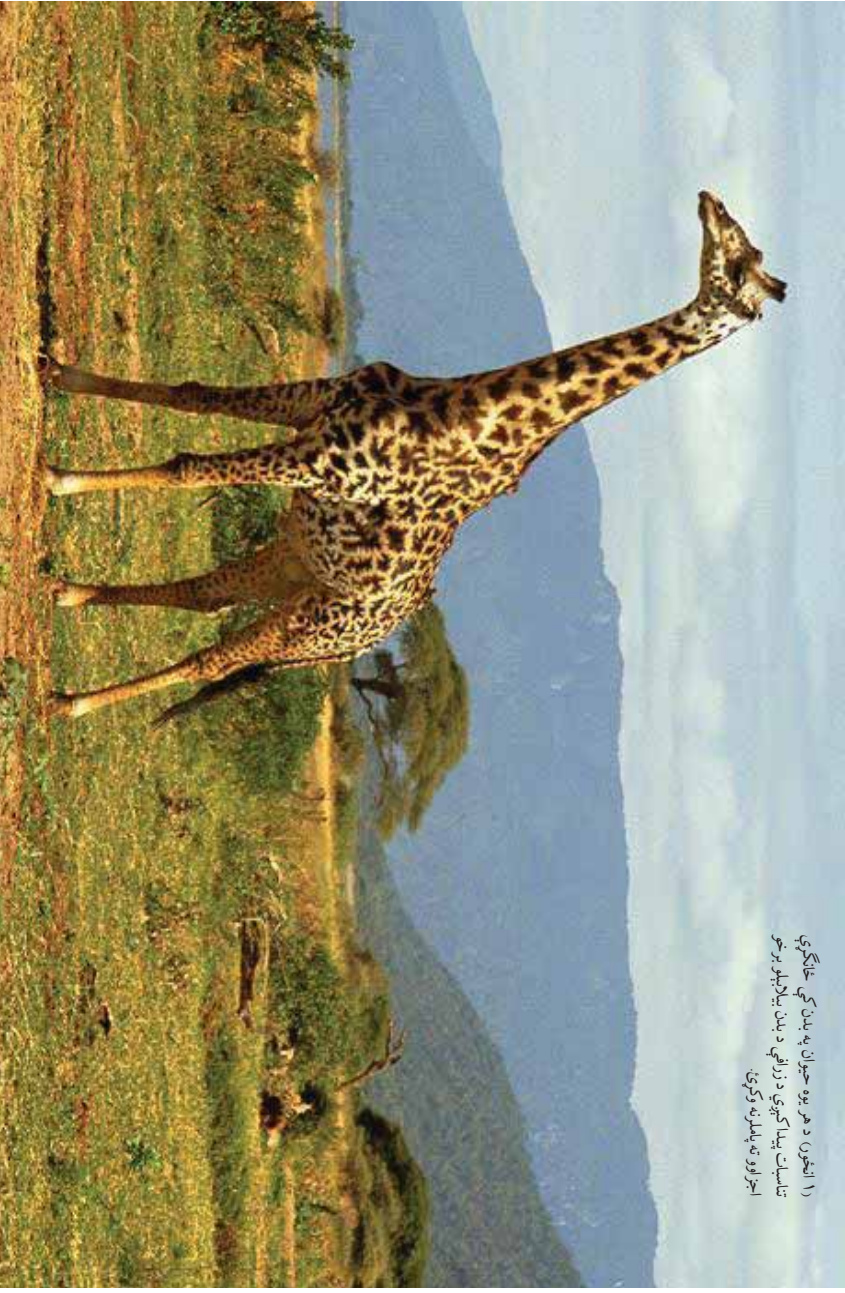

د تناسباتو، ليري، نردي او رېتم سره اشنايي.
په طبيعت كې د پديدو ترمخ كوهي اړيكي
ويني؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سپړو د سترگو او د پوستکي
رنگ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سپړي د لاس پوستکي
ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

١) انځور د هر يوه حيوان په بدن کې ځانگړي
تناسبات پيدا کوي د زرافې د بدن پيلوهر برخو
اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

پدیده‌کی د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي. په طبیعت کې زیات شمیر تناسونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانگړي تناسونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالیٰ (ع) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار گرځیدلی دی.

انسان د غرونو، تیرو، ونو، گلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ..... په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د ښکود رنگونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو تر منځ تناسب (د فیل خړتوم (هاتې) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوی پښې) او د ونو داوږدوالی او پلنوالی تناسب په همدې ترتیب د انځورگرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

پرسپکتیو: (لږوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لږې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لږېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو ښوونځیو کې د مثال په توگه که یو څنگله ته له لږې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنگه ډکې د ډیرو جزیاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لږې وي کم رنگه، لندې او جزیات یې نه تر سترگو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاءو لیدنه له نږدې او لږې څخه توپیر کوي.

۳۶) انځور د حیاتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د ونو شکل، وریځ او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

۳۷) انځور د بېلو بېلو گاهو په رنگونو کې تناسب، د نباتاتو حیواناتو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وگورئ.

(۴ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاءو او طبیعي پدیدو په کچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیري او نږدي وښیو. همدا رنگه په متضادو رنگو هم کولی شو لیري او نږدي وښیو لکه: (تیره رنگونه د روښانه رنگو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بیلا بیلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وگورئ او د لیر یوالي او

(۵ انځور) د غځي په تاوونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

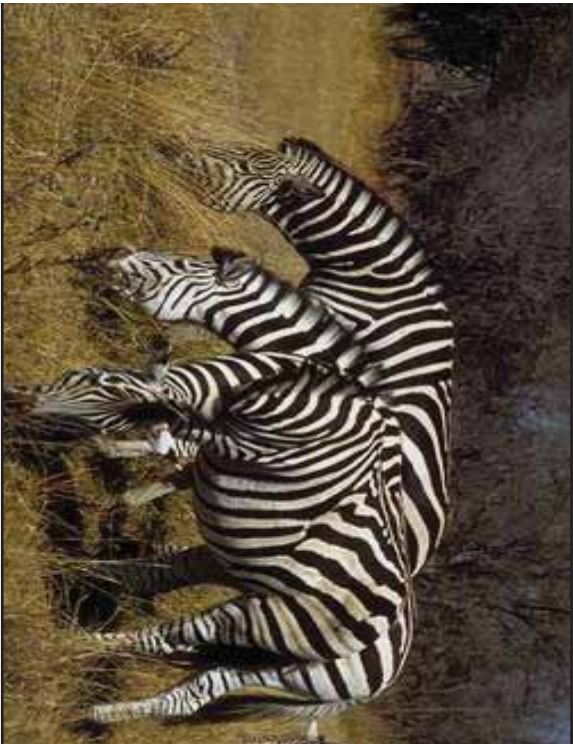
نږدیوالي د بیلا بیلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ. ریتم: ایاتر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرار ته پاملرنه کړي ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري. هنرمندان د هنر په بیلابیلو څانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنگونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نامنظم

٦ انځور) ۛ ودرېځو تکرار په اسهال کې يو ځانگړی رنځم رامنځ ته کوي.

وی. منظم رنځم په طبیعت کې، لکه:

د زړه د حرکتونو او په هنر آثارو کې،
لکه: دکاشي کاری په انځور کې یا د
قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر
منظم رنځم نموني په طبیعت کې،
لکه: د بحر د اوبو څښی، چې په بیلا
بیلا فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په
کې رامنځته کېږي. نا منظم رنځم په
هنري آثارو کې د خطاطی، د الفبا په
تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي
او افقي خطونو په یو ځای کېدو یې
څښې برخې زیاتې او څښې نورې یې
کمې وي او بیل بیل بدلونونه لري.
نا منظم رنځم د ستري کوزنکي
تکرار مخنیوی کوي.
د بیلو بیلو رنگونو، جوړښتونو،
خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه
کولی شو چې په هنري تجسمي آثارو
کې تناسب، رنځم او ښکلا منځ ته
راوړو، هنرمنان د بیلا بیلو رنځمونو
الهام له طبیعت څخه اخلي.

٧ انځور) د گوره څر د خطونو رنځم نه وگرزی.

١- د تناسب نموني په شکلونو، رنگونو او اندازو په طبیعت کې پیدا کړی او د هغو په هکله سره وپېژنئ.
٢- د خپلې خوښې له رنگونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی رنځم جوړ کړئ.

نمونه:

د منظرې انځور گري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کي د ليدني ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور گري لپاره ټاکي؟

د گالتو د ښتي، بانډنه، ځنگل، د گودر عاړه، د طبيعت ډبري ښکلي منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعگانې دي. د طبيعت فضا د انځور گري له صفحي څخه ډبره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وروکي کړو او د انځور گري په پاڼه کي يې ځای کړو. لومړی په خپل شلواخوا کي يوه ښکلي منظره انتخاب کړي. وروسته تصمیم ونيسي چې کومه برخه انځور کړي.

(۱) انځور د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا اتق او بيا عروزه انځور کړي.

(۱) تصوير د دې منظرې په انځور ولوکي لومړی د لاري خطونه او ډبري انځور کړي.

په غور او دقت هغې ته وگورئ او بيا هر هغه شې چې ډېر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. بڼه داده چې لومړی منظره په رنگه پنسل چې کم رنگه وي وياسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بلرون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېروالي، نږدېوالي او رېتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور کړئ چې ونښاست.

کله مو چې طرحه بشپړ شوه، نو بيا د طبيعت رنگونه په ډېر دقت وگورئ، تاسې

کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنگونو څخه کارواخلي، او يا د خپل احساس د بيانولو لپاره ذهني رنگونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ، او کوښښ وکړئ چې په خپله تقاشي کې د رنگونو ورته والی او هم غږې ونښئ.

(ه انځور لومړی غږونه او بيا ونې انځور کړئ.

(ه انځور په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

تمرین:

له توکي څخه د باندي د خپلي خوښي د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي
 د ریښتیني ژوندانه کوهي موضوعگانې د انځور گری
 لپاره ټاکي؟
 جشنونه او لوبې د انځور گری لپاره کوهي په زړه پوري
 صحنې لري؟

هر هېواد ځانگړي دودونه او رواجونه لري چې خلک یې په بېلا بېلو وختونکې
 لمانځي. دالمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځینې رسمونه او
 رواجونه خصوصي وي چې په یوې یا څو کورنیو پورې اړه پیدا کوي، لکه:
 د واده مراسم او ځینې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروگړي ته د ارزښت
 وړ وي او ټول خلک په کې خونښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ
 جشن چې هر کال د زمري په ۲۸ نیټه لمانځل کېږي.

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیٰحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میرني ولس په سرښندنو افغانستان دهغه وخت له انگلیسي پرغلاګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لور پورې چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لورې سرته رسېږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کېږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړي سندري وايي.

د خپلواکۍ په جشن کې بیلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کېږي چې یوه یې هم نيزه بازی ده. نيزه بازی په اس، نيزه او د لرګي په موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکي ورته ډول وهي او نيزه باز پر اس سپور د موګي په لورې حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په هماغه اندازه ډول وهونکي، هم تيز ډول وهي ترڅو نيزه باز موګي ته ورسېږي او د نيزې په سر د لرګي موګي پورته کړي، هغه نيزه باز چې په دوو وارو کې موګي پورته نه کړي، د لوبې بايلونکي شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

ننډيز:

- ۱- ايا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه كوم دي؟
- ۲- هغه جشن او ميله چې ډېر مو خوښېږي په هلكه يې سره خبرې وكړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوي وي، انځور كړئ او نندارې ته يې وړاندې كړئ او په هكله يې سره وغږېږئ.
- ۳- ستاسې په ښار كې په جشن كې كوم رسم او دود تر سره كېږي؟ په دې ورځ كومې لوبې سرته رسوئ؟ په هكله يې سره وغږېږئ.
- ۴- په هغه ځاى كې چې ژوند كوئ د لوبو په اړه يې پخپلو كې سره خبرې وكړئ.

له غونج شوو کاغذو خخه د حجمونو
جورول .
کوم باطله مواد د حجمونو د جورولو لپاره
مناسب دي؟

ډیر باطله مواد زمونږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جورولو لپاره مناسب دي د دي موادو له ډلې خخه یو هم باطله کاغذی . له باطله کاغذ خخه په بیلا بیلو لارو او روشونو حجمونه جوروي چې یو هم له غونج شوي کاغذ خخه گټه

اخيسته ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصميم ونيسئ. په بېلا بېلو رنگو د باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لاندې کړئ او باطله کاغذونه په دواړو لاسونو په کلک کړئ ترڅو بڼه غونډ شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په هغه ډول خپل غونډ شوي کاغذونه تنظيم او د خپلې خوښې شکل جوړ کړئ. کولی شئ حجم يو او يا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاښت په وسيله يې سره ونښلوئ.

۲) تصویر (دغونډ شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوي مڼه

۳) انځور دغونډ شویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرگو پورې چې د الوتکې بڼې دي، وصل کړئ.

۴) انځور وزوزونه، لکې، سترگې يې په حجم پورې ونښلوئ.

ننډيز:

يو مقوا ډول کاغذ د دايرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مړغی) له غونډ شویو کاغذو څخه جوړه او رنگه کړئ. د نار په واسطه هغه د دايرې په مرکز پورې خوړند کړئ بيا يې د کوټلې له چټ را وڅوړئ او که دا شکلونه کړکې ته نږدې وو، نو باد هغه پوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا يې زياتېږي.

له اسلامي هنرونو سره آشنایي

آيا پوهېرئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان كې چې د وحې د نازېليدو ځاى دى، را څرگند شو. وروسته په ډېره بېره د ختيځ له خواته تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لوېديځ له خوا تر افريقا او هسپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو كې يې د ډېرو ژمنو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريك دين، تمدن او فرهنگ منځ ته راوړ چې اسلامي هنري له پايو څخه دى.

مسلمانانو لومړى، د دوو معاصرو او لويو تمدونو د هنر ميندانو در بيزانس او اسلامي نړۍ) له هنرونو څخه د اسلام د سپېڅلي دين د راڅرگندېدو په وخت كې د جوړولو لپاره گټه او چټه كړه. په نوو مسلمان شوو هېوادو كې د وخت په تيرېدو هنر ميندانو هلي ځلي وكړې چې د اسلامي عقيدو دينبولو مناسب كاليونه په خپلو هنري آثارو كې پيدا كړي. اسلامي اعتقادات، لكه:

د لوى خداى (ﷻ) يوالى، د مخلوق پيدا كړي (هم نوري) چې په قرآن عظيم الشان كې يې بيان راغلى

(1 تصوير) د مرات په راگرگاه (كې د (خواججه عبدالله انصاري) په قبر د بسم الله الرحمن الرحيم ليكنه، چې كاپي شوي ده.

دی، په اسټانیا سره نه شموکولی چې په هنري آثارو کې یې ونښتي. له همدې امله هنرمنانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرگندوی) دی په بېلا بېلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډیر لور دی، څرګند کړي. د

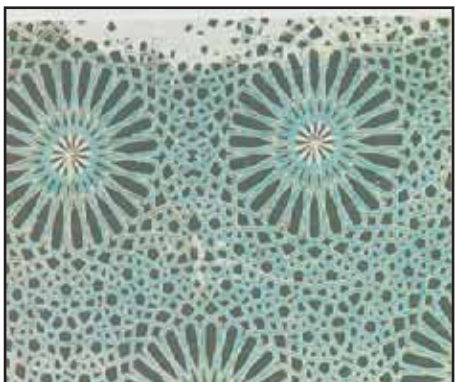
دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح^(ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د بېلا بېلو صحنو څرګندونه کوي، ډیر توپیر لري. مسلمانو هنرمنانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلې خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعي او اخترونو د لمونځونو د اداکو لپاره) په خپلو آثارو کې نظم، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښو جوړول، فنکارې د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې، قالینې او کتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲) تصویر) د مصر د قاهري په شمالي هلبه کې د راقیت بیتک (د قبر د گنبدې ښکلاوي چې مسلوکونو په کالو په دوره پورې اړه لري.

(۵) انځور) په اومه هجري پيړۍ کې د هملې ته تړلې د
قطب جومات (حجازي.

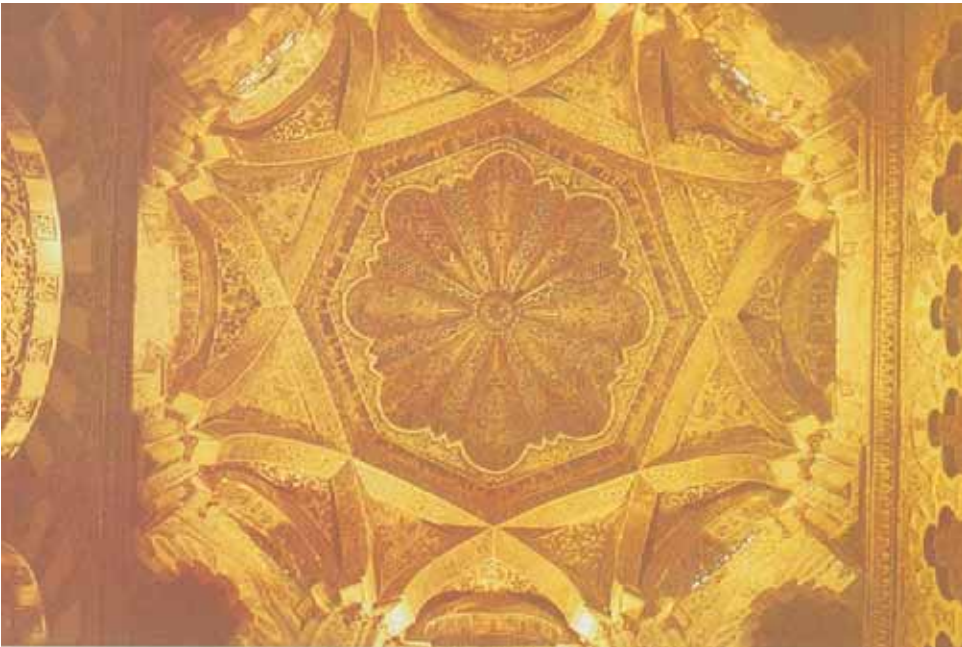
(۶) انځور) په اومه پيړۍ کې د (اکارتای) د مدرسې د چت
کاشي کارۍ.

(۱) انځور) په لسمه هجري پيړۍ کې په
ایران کې (سجاده ابي) قالینچه

د لرگيو لورنښي، درخت پوتڼي ، قالیني او د کتابونو جوړول يې نسوري لاس ته راوړنې دي. که څه هم په نني نړۍ کې دانموني د اسلامي هنر په طراحيو کې غوره دقت او ظرافت گول کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلابېلو وگړو د استفادې لپاره جوړې شوي وي چې ځانگړي ډيزاينونه يې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سره يو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شېبه په نظم، بېنکالا، بېر ابرۍ او هم غبرۍ کې ژوندوگړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظريفې او دقيقې په بېنکالا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري بېنکالا وي په هندسي طرحو او نقشونو کې، لکه: د وېنسو او بوټو شکلونه (اشکال گياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارپيچي) شامل وو. وروسته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لورنښو، د ټوکر په ټوټو، قالينو، ميناتورې د الوتونکو، حيواناتو او انسانانو په انځورونو کې رواج وموند.

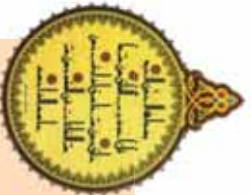
(۷) انځور) په څلورمه هجري پېړۍ کې په هسپانيا کې د (قرطبه) جامع جوړات.

د رڼې په لټه کې د هندو هنر منځنۍ او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اټاروکې سربېره په ځانگړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږې، د نړۍ د يووالي څرگندونه کوي.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبيعت څخه په تقليد پيل وکړ او د شکلونو په ساده کولو کې يې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د ليدونکي ذهن له واقعي نړۍ څخه بيل او معنوي نړۍ ته يې راوبولي، نو ځکه په قرآنکريم او جاسی نمازونو باندې د انسان او حيوان تصورونه نه انځوروي، په دې نمونو کې هندسي پيچلي خطونه او رنگونه په اسلامي ډيزاينونو کې د سترگو د حرکت سبب گرځي چې د ليدونکي ذهن په يوه نقطه کې نه درېږي دا رېتمیک حرکت د نقشونو په طراحي کې د رياضي په شان نظم ليدل کېږي، تعادل او هم غږې چې په نيول شوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اټاروکې سربېره په ځانگړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږې، د نړۍ د يووالي څرگندونه کوي.

تعميرين:

- ۱- د روښاني فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږېږي.
- ۲- د اسلامي هنر کومې نمونې موندلې دي؟ د ډېرو ښکونو نمونو په هلاک يې څرنگې وليکي.
- ۳- کومې هنري څانگې پيژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د بيزه بڼه لري؟

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهېږئ؟

د قاليني او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې يې (شفاف کاغذ) کاپي واخلي ترڅو وکولى شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنگه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا د ترس کاغذ ورباندې سر بيره داسې ټينگ کړئ چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډبر غور سره وياسئ. ښه داده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکارئ او وروسته يې جزيات رسامي کړئ. کله موچي ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلا کړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذ په بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنله کاغذ يا مقوا چې د رنگه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د ميز په تخته د سکا شټيب په وسيله يې څلور واړه څنډې وښلئ.

۱) تصویر په روپښی کې د رمعي الین..... د مقبرې کاشي کارې.

۲) تصویر، طرحه کاغذ په مخ بې شري ده

(هالنخون پونله سرطه)

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ رااوړئ او په نښلول شوي ډول کاغذ ښي داسي ونښلوئ چې کونجونه ښي سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(هالنخون انځري سرطه)

يو وار بيا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډيزاين له ترس کاغذ څخه ډول کاغذ ته ور وليږدوي. ورو ورو د ترس کاغذ له ډول کاغذ څخه جلا کړئ او وگورئ چې ډيزاين په بشپړه توگه ډول کاغذ ته انتقال شوی دی او کنه؟

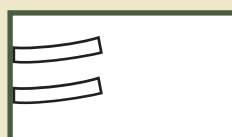
که ستاسي ډيزاين بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنگه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابی رنگونو څخه يو ډير تياره رنگ جوړ کړئ او هغه ځايونه چې تياره معلومېږي، رنگه کړئ او بيا له روښانه رنگونو څخه رنگونه جوړ کړئ او په خپلو ځايونو کې يې وکاروئ، ترڅو رنگول بشپړ شي. وروسته کاغذ له ميز او يا د نقاشي له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شيشه يي قاب کې کېږدئ.

تصویرين

له يوه اسلامي ډيزاين څخه يوه ښکلې کاپي جوړه کړئ.

د ليک د بنکلا له هنر سره اشنایي.

«من کتب بسم الله الرحمن الرحيم موجودة تعظيماً الله
غفر الله له.

څوک چي د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن
الرحيم په بنکلي خط وليکي الله تعالی به هغه وبخښي.

د بنکلي ليکلوهنر د اسلامي لومړيو پيړيو لومړني پلیده ده چي د اسلام د
سپيڅلي دين له خپریدو نه وروسته يې په مکه معظمه کې پراختيا او پر مختيا
ووموند له. د سواد زده کړه پيل شوه او لومړني قرآن کريمونه په (کوفي خط)

(۱) انځور، د يا قوت المستصمسي
امضاء)

ولیکل شمول. اسلامي حسن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو دلیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې څېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅو په نتیجه کې یې د الهي کلام لپاره یو په زړه پوري هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکریم نسخې راټولې کړي او د حافظانو په مرسته یې مقابله کړي او په واحد شکل یې ولیکي. د قرآنکریم په لیکلو سرسریزه د قرآني آیاتونو، حدیثونو، دوعاگانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو لیکنې په ودانیو، په ځانگړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوبڼو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکنې له هندسي څیزاینونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کېدل.

۶۱ النخوع د هېمي هجری پېړۍ په دوهمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحو په ټاکنې نسخوي کافېه په نسخ خط لیکل شوی دی.

په دريمه هجري پيرۍ کې (ابن مقله بيضاوي) د ليکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي ليکونه راوستل، لکه: د (نسخ) ليک د وخت په تيريدو سره بشپړ او ښکلا يې هم زياته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پورې ټول قرآن شريفونه په نسخ خط ليکل کېږي.

ابن مقله د نسخ په ليکۍ کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پايله کې يې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوي ليکونه، لکه: ريحان او محقق د قرآنکريم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د سورتونو د عنوانونو د ليکلو لپاره او د ولايتونو حاکمانو په دې خط ليکني کولې. د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تگ سره په اسلامي هيوادونو کې د الهي کلام ليکني په ډېره ښکلې بڼه سرته رسيدې. هنرمندانو د پاڼو، لېکنو، ښکلا، قرآنکريم لومړيو پاڼو، د سورتونو د پاڼې علامې او د کتابونو د ټوکونو په جوړيدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي ليکونه لوړو پوړيو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب) چې د نسخ خط قانو نمندې يې مشخصه کړه، (ياقوت مستعصمي) چې بيل بيل خطونه يې ډېر ښکلي ليکل) او (احمد نيريزي) چې د خط په ښکلا او پياوړتيا کې يې ساري نه درلود. اتمه هجري پيرۍ د خط د ښکلايوه ډېره ښه دوره وه د خط په ښکلا سربيره د دې پيرۍ هنرمندانو

نوي ليکونه، لکه: د (تعليق) خط چي د توقيع او رقاخ خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعلیق) چي د (نسخ او دتعلیق له خطونو څخه جوړ شوی دی). او د شکست خط بي وکاراوه. د نستعلیق ليک په اسلامي دوره کي وروستی پړاو دی. په دې ليک ډيرو خطاطانو ليکي کړي دي، لکه:

(مير علي هروي) او (ميرعما حسيني)

چي ليک بي د کمال لوري درجي

ته رسولی دی. هنرمندانو بيل

بيل اسلامي خطونه

په ديوانونو، ودانيو،

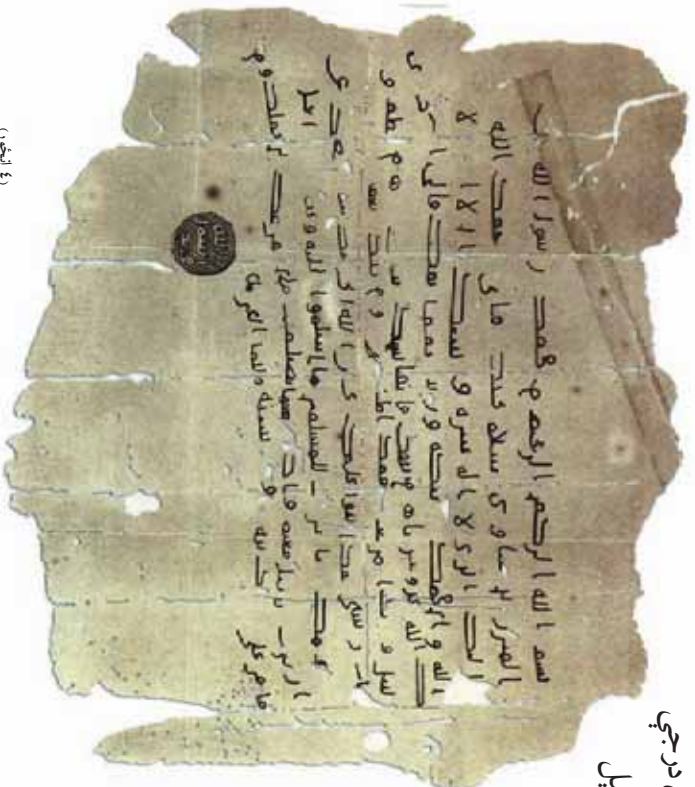
دروازو، د منبرونو په

ديوانونو، د قرآنکريم

په رحلونو په ډول ډول

لوبنو او ټوکړانو باندې

کارولي دي.

(۴ النون)

نمونه:

- ۱- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کي ليدلي دي؟
- ۲- د نامتو جوړماتونو دروازي او د خلکو کورونو ته څير شي، او ووايي، چي له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟
- ۳- هغه وسيلې چي په خپلو شلخواکي وني، کوم اسلامي ښکلي ليک په کي کارول شوي دي؟
- ۴- آيا ستاسي په ښار او يا کلي کي نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي کول.

ايا غواړئ چي له (بسم الرحمن الرحيم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کور کي يې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آيتونه په ښکلې بڼه ليکلي دي. د بسم الرحمن الرحيم څو نمونې مو په کتابونو، دډلوريزيون په صفحه او د جوماتونو په ديوالونو ليدلي دي؟ د نيمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله يو ښکلې تصوير پيدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) رااخلئ او د بسم الله په سربې داسې وښلوئ چې ونه ښورېږي. هيرمو نه شي چې د بسم الله د ليکو په وخت کي بايد اودس وکړئ. د بسم الله ليکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د ميز په تخته باندې په سکاښتتپ وښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کي ونه ښورېږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنگونو د استعمالولو په وخت کي پر سېري له وچيدو وروسته به رنگونه بيا خپل اصلي حالت ته راوگرځي. د رنگه کولو لپاره لومړی ډبره تياره سيالي انتخاب کړئ.

د مویک قلم په اوبو لوڼد کړئ او د آبی رنگونو د خپلې خوښې په رنگ یې ککړ کړئ وروسته مویک قلم د رسامۍ په پلټ (مناسب پلاستيکي لوبښي، لرگيو، فلزي شیشه یي لوبښو او یا د ابي رنگونو د قوتی، په سرپوښ ومنښی، ترخو رنگ او اوبه ښه سره گډاو ترکیب شي. که رنگ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پوري ښلې د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترخو ټینګوالی یې د کارولو وړ شي. ستاسې تیار شوی رنگ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدی او په ډبر غوړ او دقت رنگونه د اصلي خطاطی، په شان په خپلو ځایونو کې، په کار یوسئ. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنگ ډگه کړه. بل رنگ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنگ وچ شو. نوی رنگ پرې وکاروئ. د بل رنگ د کارولو په وخت کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترخو پخوانی رنگ په بشپړ توگه پاک شي. رنگونه له تیاره څخه د روښانه رنگ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.

د کار تر بشپړېدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی، له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یي چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

تصویرین:

د بسم الله الرحمن الرحيم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

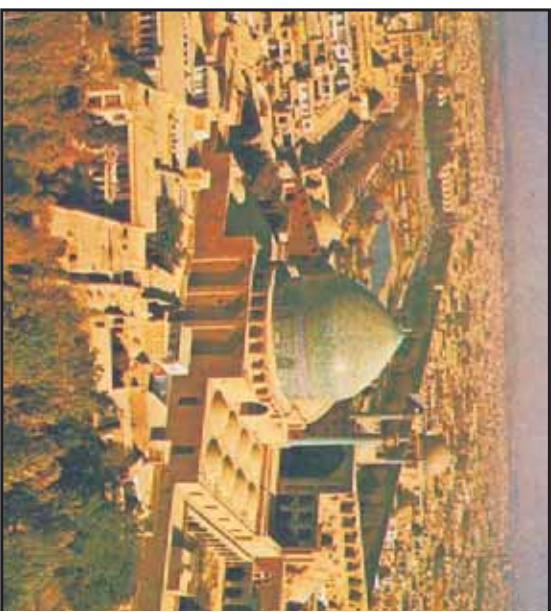

له اسلامي معمارۍ سره اشنایي .

ایا غواړئ چې (لاله الا الله وحده دینه الا سلام و
محمد اعبده ورسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې
یې وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې یوه ډیبر
لویه گنبده مې ولیدله چې له سینو مرواریدو څخه جوړه شوې وه چې په
څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې لیکل شوي وو چې
(لاله اله الله وحده دینه الاسلام و محمد اعبده ورسوله) دا روایت د هري
اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د انټولني تر لویدیځ په ترکیه
او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سین خړه، هرات، غور
والي لري او د طبیعي چاپیریال د ښکلا وو سره په هره
سیمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري
آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبیعي
چاپیریال د همغږي سربره د ودانیو د بیلا بیلو برخو
ښکلا وي هم سره ورته والي لري. تاریخي ابدات
که څه هم د جومات په دننه او یا پانډني برخه کې
وي او یا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

(۱) انځور

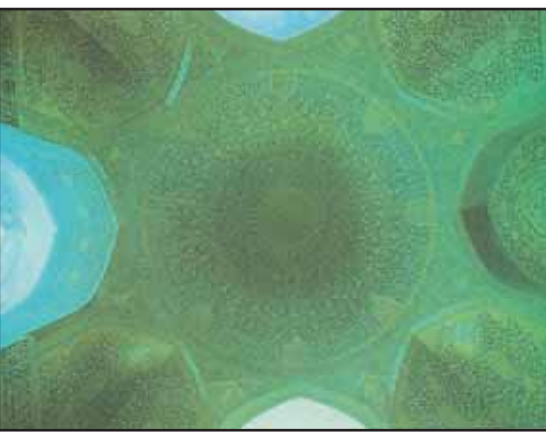
انځور د صفویانو په دوره کې په اصفهان کې یو لوی اریښکی
ومات چې لري لیدل کېږي.

(۱) انځور) د درسي هجري پيړۍ په سر کې د اسلامي ټرې د عراق د سامرا لوی جومات چې منارې يې پينځوس متره لوړوالی لري.

(۳) انځور) د ترکي د استانبول په جومات کې لويه مرکزي گنبدمه

(۲) انځور)

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محوره چې په منځني برخه کې دی)، لکه: د يورپي گنبدي بڼې او چپ اړخونه چې سره يو شاتنه دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل ورڅښتي.

اسلامي بڼار جوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاي داسې طراحي کېدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي. د مثال په توگه په ښاري اسلامي معمارۍ او ودانيو کې له نور او رڼا څخه گټه اخيسته داسې وه چې له يورپي خوايې انسان د پاک خداى په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايۍ وسيله او د ودانۍ د تودخې منبغ وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو وېشل کېږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ...
 ۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، ماني، باغونه، کاروان سرايوونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ...

د اسلامي معمارۍ ډېرې مهېمې نمونې جوړماتونه دي. مسلمانانو د جوړماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خداى (ع) د سجدې او

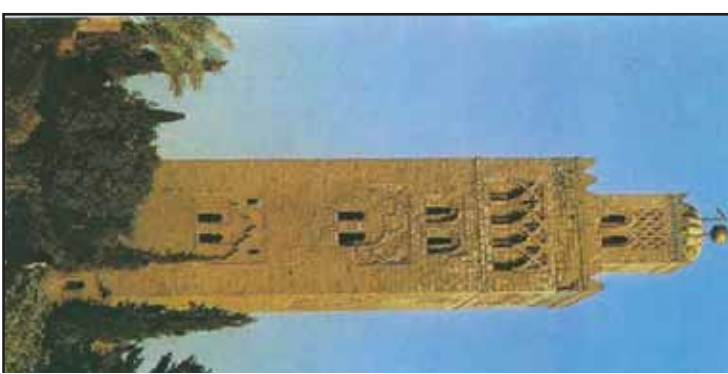
عبادت ځای دی د قرآن کریم له آیتونو څخه په ډېره ټینګې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلو څخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزئیات او ښکلاوي یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنډه جوړېږي. ګنډه په بېلو بېلو مشکلاتو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منځني څطو څخه چې نیمې کړې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنډې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې د ګنډو په څنګ کې جوړېږي چې د منارو منځ به ماریچي و او اذان کونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټول خلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سر کې منارې د مکعب په شکل جوړېږي، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هیوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وي د ګنډې له ښکلاوو رامنځته کېږي. د جومات په دنده کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغېزه وکړي. د ګنډې په داخلي برخه کې د قرآن کریم آیتونه نقشونه او ښکلاوي د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړی ارزښت لري.

5) تصویر (ب) په مراکش کې د کوئینیه د جومات مناره چې د (موسولون) په دوره کې پکې ته ورسیده

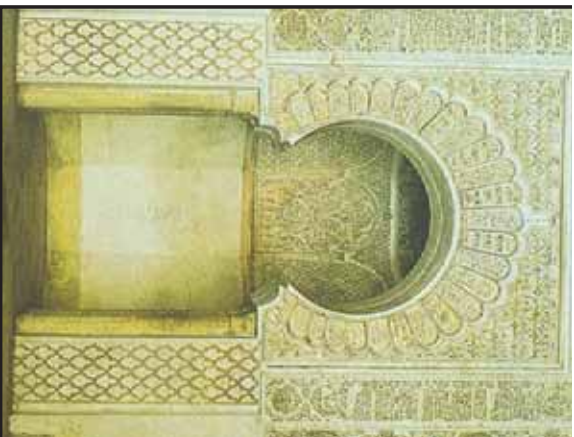

6) انځور د هند په آګرا کې د (آصفیوډول) د قبرستانې چې په 15 هـ ش پېړۍ کې جوړې شوې دي.

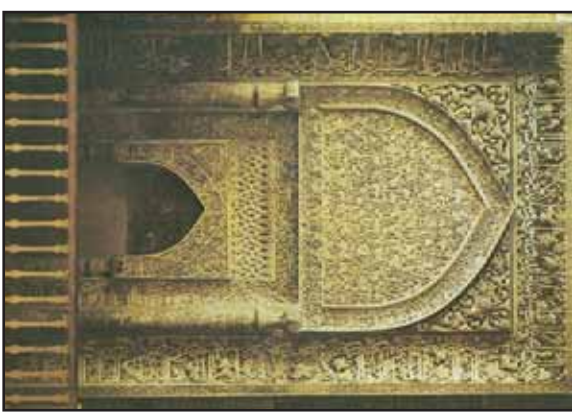

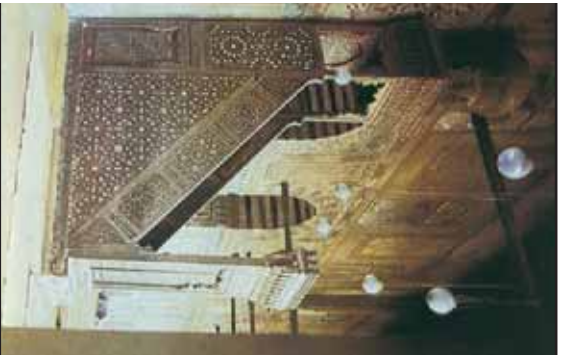
۹) انځور) دترنگه په استنبول کي د سوکولر جومات محراب او منبر په اسسما همجرکي پوري کي.

۸) انځور) په مراکش کي د ابن يوسف مادسي محراب په اسسما پوري کي.

۷) انځور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کي.

۱۰) انځور) د مصر په قاهره کي د ارمياد جومات منبر.

محراب د قبلي لوري بڼي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ دږيري. له دې امله په هر جومات کي محراب ته ډيري بڼکي بڼکلاوي ورکوي.

په زياتره جوماتونو کي د محراب ترڅنگ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چي د وخط په وخت کي وليدل شي او غربي واوريدل شي. د وخت په تيريدو سره کله چي منبرونه له لرگي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کي يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحي او بڼکلا کي ډېر توپيرونه ليدل کيږي خو په کلي ډول هر څومره چي د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کي د معماري بېل بېل سبکونو منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډېر ژور او گډپيوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کي د قرطبه جومات په ايران کي د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کي جامع جوماتونو له يو اول سره په اړيکه کي جوړ شوي دي.

- نمونه:
- ۱- زموز په گران هېواد کي کوم لوی جوماتونه وجود لري؟
  - ۲- د دې جوماتونو بڼکلاوي څه ډول دي؟

له اسلامي سبک څخه پر استفادي (پل) جوړول

ايا کوم لرغوني پل مويدي دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړېږي. که يو اوږد او پټه لرگي د اوبو په سر کېږي د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زيات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معمارۍ يو په زړه پورې نمونه ده. د دې پلونو محکميت، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلگونو کالو وروسته هم جوړېلې شي. آيا ستاسې په چاپيرال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپيرال کې موجود دي، هغې ته په ځير او دقت سره وگورئ. تاسې هم کولی شئ چې يو پل لومړی

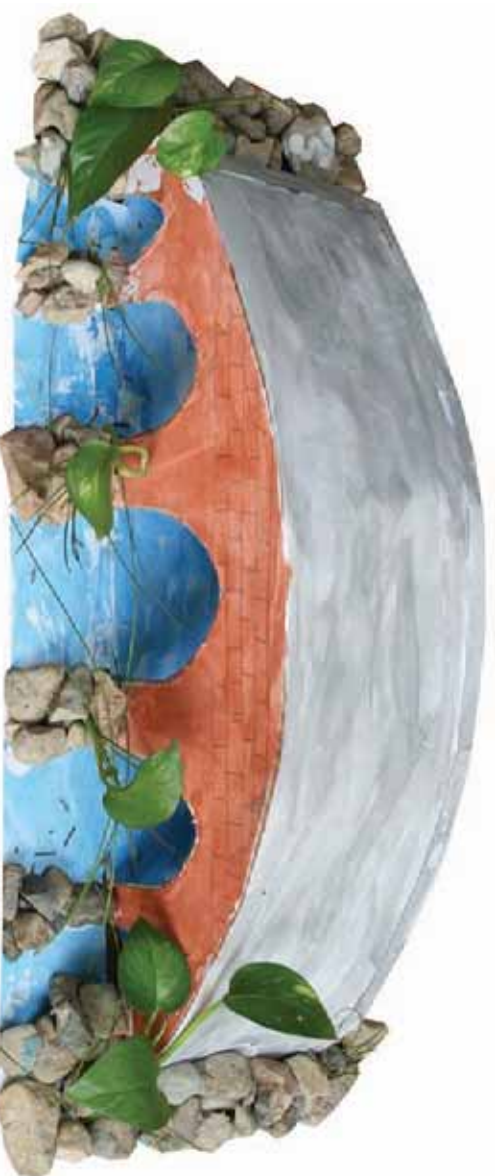

(۶) انځور) د پل مختلفې برخې ښودلې.

(۱) انځور) د پل ښايي شوي برخې

په يو پند يا مقوا کاغذ باندي انځوروی. وروسته د انځور اضافي برخي بياني کړئ چې د پل يو ديوال جوړشي. جوړشوی ديوال په بل پند کاغذ کېږدئ او شاوخوايي په پينسل خطونه وړاسئ او خطونه په غور سره د بياني په واسطه بياني کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مته جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي ديوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له يوه نازک کاغذ څخه کار واخلي او اوږدوالی يې د پل د ديوال په اندازه او پلنوالی يې د پل د عرض په اندازه ونيسئ او کاغذ او اضافي برخي يې بياني کړئ. د پل يو سر پوښ په ديوالو باندي په سر ښوونښلوی، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شي چې جوړشوی پل په ډبل مقوايي کاغذ وښلوی او د خپلي خوښي په رنگو يې رنگه کړي. که غواړئ پل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړی ډېرې، پاني او ښاخونه وزيورئ وښلوی او د پل لانديني برخه د اوبو په رنگ رنگه کړئ.

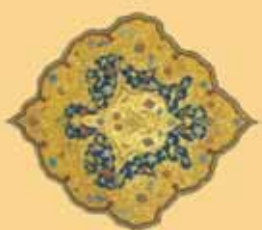

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تصويين:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په گټه اخيسته يو ښکلی پل جوړ کړئ.

له اسلامي هنرونو سره اشنایي

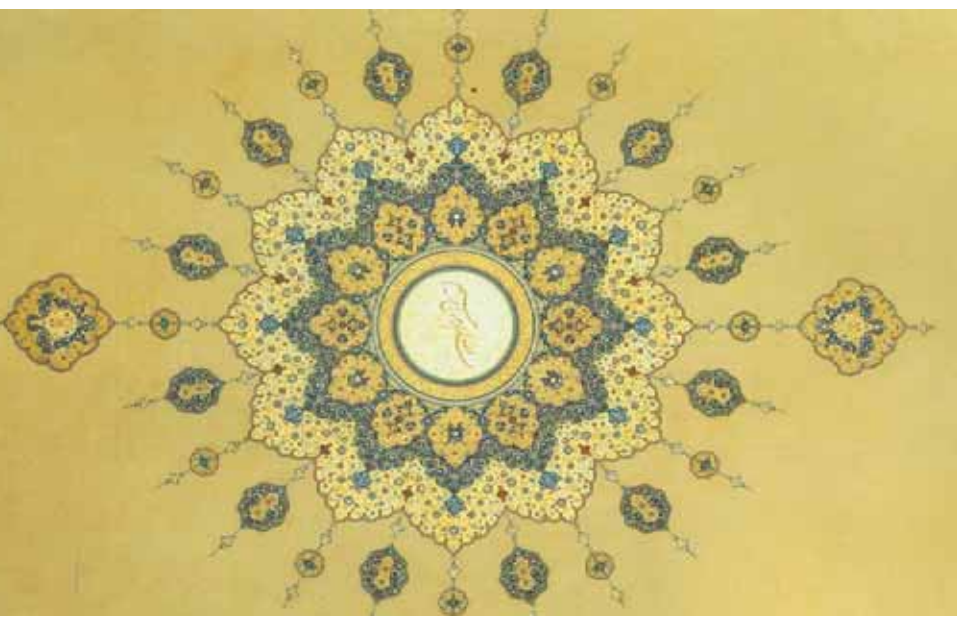
(۱) انځور د ښکلې بسم الله الرحمن الرحيم تذهیب

حضرت رسول الله (ص) فرمایي دي:

((ان الله كتب الاحسان علي كل شي)) بي له

شکه الله (ع) ښيگڼي او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شیانو د ښکلا وړو یوه طریقه ده. هر شی هم څرگند او هم پټه بڼه لري چې مسلمان هنرمند باید د هغې په هکله دقیق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونو څخه په طراحي او د ظرافت په جوړېدو کې گټه واخلي او د هر شي په جوړېدو کې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند کړي.

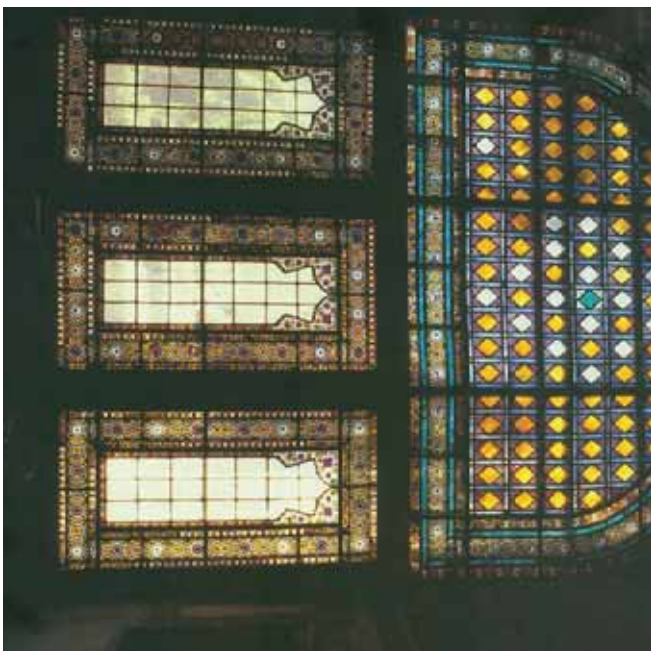
(۶) انځور) په دولسمه هجري پيړۍ کې، په هنلکې د خرمسې څلور
 ټوټې چې په طلايي نقشونو بنسټکې کړل شوي دي (د چيوانا)

په اسلامي هنر کې بنسټګلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسيلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د پیاوړولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندېږي چې له دوی د جغرافيايي پولو څخه اوړي. اسلامي هنر د بېلو بېلو بنسټګلو او ظرفونو لوبونو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زړې نړيوال شهرت وموند.

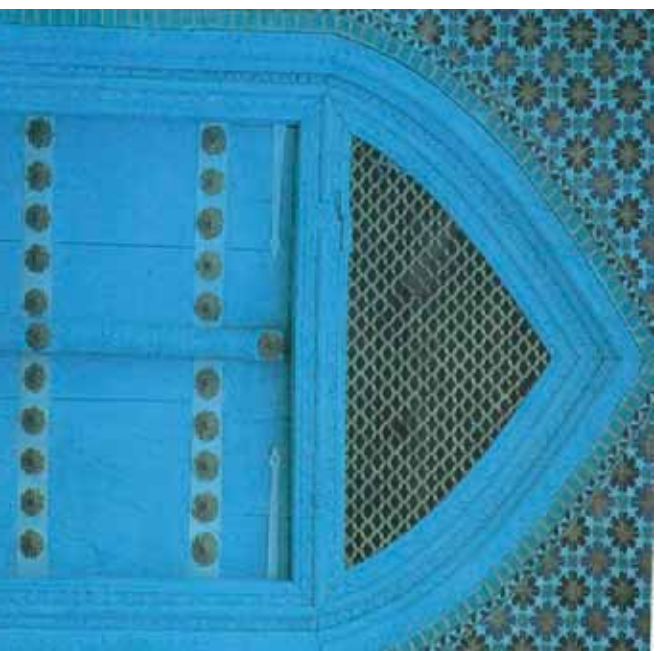
په دې آثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړنيو وختو کې د قرآنکریم د آیتونو لپاره کارېدې او د وخت په تیرېدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاريو او قالین اوډلو کې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو

د بنسټګلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاری، کلاسي، لرګي ګیندنه، شبکه کاري، د تیرو په تراشلو، په تیره خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

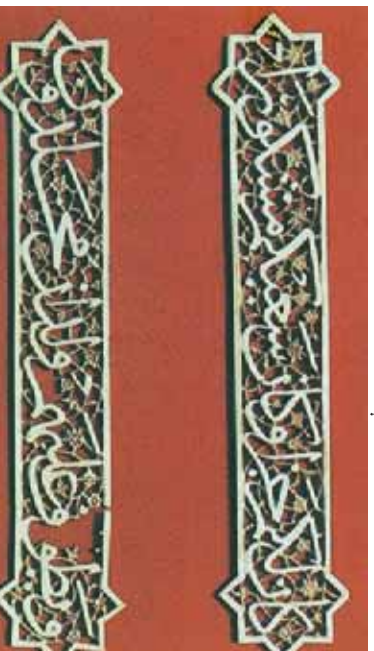

۳) انځور) شپکه کاري شوي کرکي، په اصفهان کې

۴) انځور) په مزار شريف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

ټولې سطحې دوي برخې لري چې يو بې حاشيه او بل متن دی. هر يوه سطحه په بېلو بېلو ديزاينونو، ليکنو، بڼکلي ليک او يا د حسن خط او انځورگرۍ په ترکيبۍ بڼه جوړې شوي دي.

مرکزي ديزاينونه د دايرې په شکل طراحي کېږي چې په بڼکليو انځورونو جوړېږي، او د اصلي سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ديزاين د (شمشه)

يا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه يې څنډه يا (گونښه) بولي. کله کله څنډه يا شمشه په نورو بڼکليو ديزاينونو ډکېږي او کله کله متن په يوه تکراري انځورباندي پوښل کېږي او حاشي ته په بل ديزاين بڼکلا ورکوي.

د لوښو په طراحي کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانگړي ديزاينونه کارول کېږي. ختین خاورين لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهري برخې د بڼکلا لپاره يې بېل بېل ديزاينونه طراحي کېږي. د لوښي د هري برخې او د ټولو لوښو د ديزاينونو او خطوطو تر منځ يووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

۵) انځور) د ايران په ارد بيل کې د (شاه اسماعيل د قبر ليکنې)

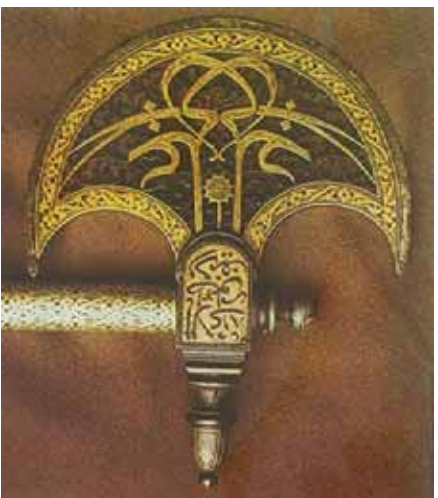

(۶) انځور لعالي، پتوس چي د اسڪندر په انځور
بڼكلې شوي دي ق. ۴ م. څلورمه پيړۍ.

په هغو آثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو
انځورېږي، د لوبښي، دختې، مخ او څنډو اړیکه
زیات مهارت ته اړتیا لري.
په هغو آثارو کې چې رنگ کارول کېږي، لکه:
ټوکر اویدل، قالیني او بدل، کاشي کاري او ...
هنرمند باید د رنگ ترکیب، همغږي او ورته والی
رامنځته کړي.

(۸) تصویر) په ۱۳۰۰ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې
قالین.

(۷) انځور) په لسمه پيړۍ کې د ترکي په استانبول کې په يوه
تبرکې کې.

نومړنۍ :

- ۱- داسلامي هنري اثارو مهمې څانگرتياوې په گوته کړي؟
- ۲- په اسلامي هنرونو کې وحدت اويوالي څه دليل لري؟
- ۳- ستاسي په چاپيريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

له خټو څخه د قلمدانې جوړول
ایا تر اوسه مو د قلمدانې د جوړیدو تجربه کړې ده؟

له خټو څخه د قلمدانې د جوړیدو لپاره د خټو د لولو (فتیلوی) له روش
څخه باید گټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(انځور د لوستي لارښې برخه اول لوی
جوړې کړې.)

۱) النخور لومړۍ بورکي په سطح ټيندل شوی دی.

۲) النخور نور بورکي په سطحه وټينلوي ترڅو قلمداني جوړه شي.

۱) النخور قلمداني ټانديني برخه ټيندنه کړئ.

۲) النخور لاندې ټينځي ته په بيلا بيلو وسيلو فشار ورکړی او بيل بيل ټوټو ته په کي جوړه کړئ.

۳) تصور، قلمداني په خپله خوښه رنگه کړئ او قلمونه په کي واچوئ.

تصویرین :
د بورکيو له طريقې څخه په کار اخيستنه يوه ښکلې قلمداني جوړه کړئ او بيا په ښکليو ټوټو او رنگونو ښکلا ورکړئ.

له میناتورۍ سره اشنایي

ولې اسلامي میناتورۍ نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورگرۍ، دطبیعی علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیورانونه او د داستانونو ځینې صحفې انځوریزې شوي. غربی محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو د کتابونو په انځوریز کولو کې دڅوپیړنو په اوږدو کې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د بېلو رنگونو، تصویرونه، مارپيچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د بېکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیو ته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

۱) انځور د منابع الحیوان این پهختیشیخ د کتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمری پېړۍ کې (زومړۍ او پینځه زومړۍ)

۲) انځور د جراحی کرمانی دیوان: د هملا همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال

(۳- انځور) (هارون الرشيد)، په حمام کې د خشمه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهر او اثر هرات، ۹۰۰ هـ... ق.

هغو انځورگرانو چې شعرونه يې انځوريز کول، په شعرونو کې نښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانگړي پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بيل بيل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورگرانو هم له ښکلا او رنگونو څخه په گټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعگانو سره يې ډوډه لگوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور گر دی.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د ښکلو په ساده کولو، د رنگونو په بدلون، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعگانو تصويرونه کوي. په دې اثارو کې هنر مندان هغه نړۍ تصويروي چې په هغې کې تقاشي ډبره روښانه ده، ډبر ځليدونکي رنگونه، بې له حجمه ښکلا، زيات ظرافت او ښکلا، گلونه او بوټي په تازه گۍ کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده. په تصوير کې هيڅ سيوري نه ليدل کېږي.

ډبرو انځورگرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولې دي او ځينو تر هغې هم ستري دندي تر سره کړې دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دې درس کې وښي.

(۴ انځور)

(۵ انځور)

تورين:

- ۱- کومې موضوعگانې په دې انځورگرو کې وښي؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلو کې سره وڅيړئ.
- ۲- په دې تصويرو کې کوم ښکلاونه او رنگونه وښي؟ د انځورگرۍ په هنر کې ښکلاونه او رنگونه په پاملرنه وکړئ او په هکله يې پخپلو کې سره وڅيړئ.
- ۳- د (جشن) او کوچنۍ اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او ماريچي حرکتونه پيدا کړئ.

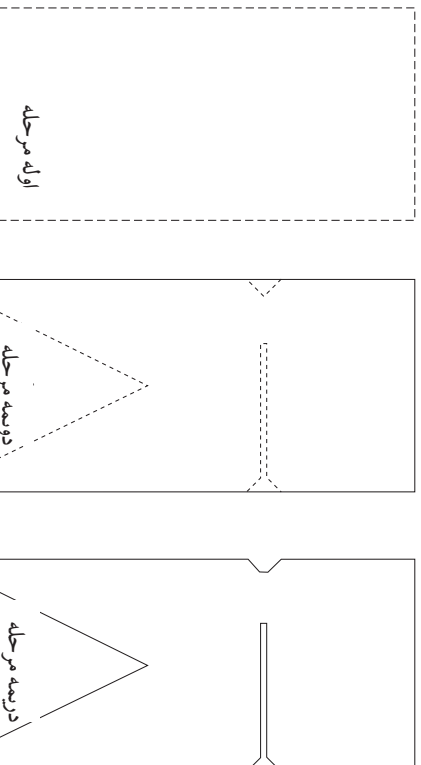

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کوی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای تعالیٰ کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي. ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پري کېتودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرگیو څخه جوړیږي، چې یو په بل کې اوږدکېږي چې په اسانۍ سره خلاص او تړل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې بډي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرگي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو وړو برخو وویشئ چې

یوه یې (قرآنکریم دکینودلو) او بله یې د(پیسو) برخه ده، لکه: څنگه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تیرې چرې او یا بیاني په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطیل عرض تر پایه پورې بیاني نه کړئ چې کورچنی برخې نه لوبې برخې جلا نه شي. وروسته د پینو یا لاندینی، برخه کې یې یو عمودي منښت انځور کړئ او هغه هم بیاني کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلې شي. د دې مرحلې ترسره رسولو وروسته دواړه برخې له بیاني شوي ځای څخه یو په بل کې ښه باسي.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پیدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او یا په نورو دعاگانو او اسلامي ډیزاینونو ښکلا ورکړئ. دا ډیزاینونه د مقوا کاغذ او رحل په باندینیو ډیوالو باندې په تور او سپین ډول او یا رنگه انځور کړئ. د دې کار لپاره د رحل باندینیو ډیوالونو په لوبو او کوچنیو برخو ښکلې ډیزاینونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندینیو برخو ته ښکلا ور وښخې وروسته بیا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت یې وکړئ.

تعمیرین:

- ۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونه لیدلی دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟ یا د رحل په ډیوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وي څه ډول دي؟
- ۲- د رحلو د ډیوالونو ډیو ځای کولو لپاره کومې لارې په کار وړو؟
- ۳- له مقوا کاغذ څخه یو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا یې ډیوالونه ویزاین کاري کړئ او د خپلې خوښې په طریقه یې ډیوالونو سره وښکلئ.

له افغاني هنرمندانو سره اشنا كيدل

له افغاني هنرمندانو څخه كوم كسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په كومو څانگو كې فعاليت كوي؟

الغاي

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولایت د(تپوره) په کلي کې وزیږېد.

استاد مشعل په یوه هنر پالونکي کورنۍ کې لوی شوی

و. د ځوانۍ په وخت کې یې هنري کارونه پام

ور واوښت. هڅه یې وکړه چې د استاد کمال

الدین بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشیو

په ټینکلا (نډهیب) کې د ډبرو تکره

هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی.

استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته

کړ ځکه چې ده ځانگړي لاره او روش

درلود او د استاد کمال الدین بهزاد د

مکتب له پیروانو څخه حساسیږي. استاد

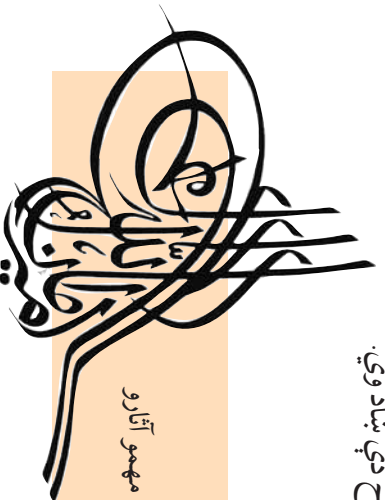
ډېرو شاکر دانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړې ده او ستر هنري خدمتونه يې سر ته رسولې دي. استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې او د ابلدي ژوندانه په لوړ روان شون. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په ملي گالري، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پو پلزي:

استاد په ۱۲۹۷ هـ. ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکارينو، نقاشي، او انځور گری کې د گران افغانستان له نو مياليو هنرمندانو څخه و. ده د کار په بنکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنگه د استاد وکيلي د تابلوگانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پېلېدې ترسترگو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سر بېره د خطاطي د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ. ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

نومړين:
تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو
نوم واخلي.

له افغاني هنرونو سره اشنا كيدل

د قاليني خټ ته په څير سره وگورئ او ووينئ چي
د هغي تار او پود د گنډي په وسيله څه ډول سره
نسلول شوي دي؟
د قاليني پر مخ څه شي وينئ؟ د قاليني رنگين ډيزاينونه
څه ډول په پر له پسې گنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قاليني کښينئ او يا پر هغي باندي لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی څانگي په افغانستان کي زرگونه کولونه لرڅوښتا لري.
که څه هم د هنري آثار و تولید د انسانانو د اړتيا وو دليري کولو سر چينه ده،
دقيقه طراحي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

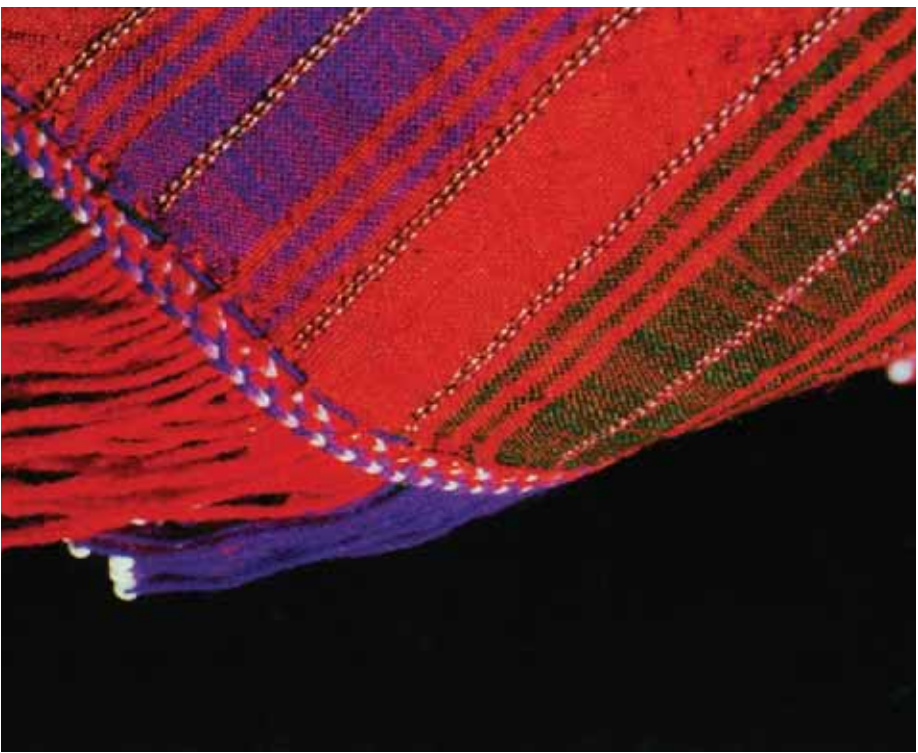

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدو کې
خرگندوي د خلکو هنري مینه
تکو او پارچو ته رنگ او ډیزاینونه
ورځښتي، ښکلي او نرم فرشونه
اوبی، ودانیو ته د قرآن کریم په مبارکو
آیاتونو ښکلا ورکوي، سفالي او
فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي
کوي، دروازو، منبرونو او د لرگي
رحلونو ته ښکلا ورکوي، کاري
لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان
هره شیشه د ظرافت او ښکلا سره
اړیکې ولري، نوهغو ته یې ښکلا
او ډیزاینونه ورکوي دي، نن هم
د پیوستینو جوړول، د سرامیکي
(کلاسي) لوښو جوړول، د ښکلا
غالیو او بدل او ..... د هېواد په
مختلفو سیمو کې دوام لري.

او چیر وگړي د دغه صنایعو په جوړولو لگیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثارو ساتنه چیر ارزښت لري، همدارنگه د ویزاینونو، بیلا بیلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاوو طریقو او روشونو انتقال وروستیو نسلونو ته چیره زیاته اړتیا ده.

د لاسي صنایعو تولید سربیره پر هنري او فرهنگي اړخونو داخلي او بالښو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بیلو بیلو هنرونو عمده مرکزونو ته

پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بیلو بیلو ښارونو کې خلک په بیلابیلو هنرونو بوخت دي او بیل بیل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توگه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ، جوړونه، پښگري، فلزکاری، مسگري، زرگري، کندنګاري، د مریو گنډل، د ټوکرو او بدل، د تیرو تراشل، کلاسي، نقاشي، د غالیو او بدل، خامک گنډل وجود لري. په نورو ښارونو کې د ټوکرو او بدلنو، ورنښم او بدلنو، شال او بدلنو، دگلوزۍ، بیل بیل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوگنډل، خامک گنډل، له خټې څخه د سفالي لوښو جوړیدل، کلاسي، د لاجوردو د ضمیو جوړیدل او ډیرینو لوښو د جوړیدلو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښښه جوړیدنه ده چې د ځانگړي ظرافت درلودنګي ده. د مالنو او بیکاره ښښو ویلي کولو څخه وروسته رنگونه ورسره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله کله او کله هم

بیل بیل په دې کارونو بوخت دي. او په بیلو شکلونو گیلاسونه او نینکلې لوبینې د لاس او اور په واسطه تولید وي چې د امریکا او اورپا بازارونو ته یې لار پرانیستي ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بیلا بیلو ښارونو کې لیدل کېږي چې د ټولو سیمو په اثارو کې ورته والی شته دی. د ویزاینونو، رنگونو او جوړولو طریقې او روشونه یې بیل دي. د هرې سیمې د هنرمنانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ویزاینونو او نارو جوړول بیلې ځانګړتیاوي پیدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمنانو د تاریخ په بیلو دورو کې په هنري آثارو کې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنایعو څانګې لږو پوړیو ته رسېدلي دي چې ډېر ارزښتناک اثار تولیدیږي، لکه: د استالف کلاي (سرامیک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلايو څخه ده چې په بیلو بیلو ښارونو کې یې د څرخلاو بازارونه توده دي.

تعمیرین:

- ۱- ستاسې په سیمه کې کوم لاسي صنایع شته دي؟
- ۲- تاسې د هنرونو کومې څانګې سره اشنا یاست؟
- ۳- له کوم افغاني هنر سره مینه او علاقه لرئ؟
- ۴- آیا د هنر د خپلې خوبې څانګې لپاره نوې نظریه وړاندې کولی شئ؟

د افغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کېدل د مزار شريف موزيم:

د مزار شريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړېدو سبب شو دا تحفي او هدايي د روضې په يوه ځانگړې کوټه کې ساتل کېدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډالوي، د مسکوکاتو او نه پيدا کېدونکو کتابونو په ځانگړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سېک دی. چې په مبارکو آياتونو بټکلې شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په گران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړ لری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰۴ هـ.ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په ۱۳۱۰ هـ.ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ.ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجود وو هغه د خلکو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له پوډجې څخه اخیستل شوي دي هغه اثار چې په هله او بگرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ.ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمڼې موزيم:

د ميمڼې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غورباتو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمڼې د موزيم د جوړېدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمڼې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډبرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳۶ هـ.ش کال کې پيل شوه دا نندارې دومره په زړه پورې وې چې هميڼې خلکو خپل قيمتي او تاريخي اثار د تحفي او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

د منابعو فهرست

- ۱- غلام محي الدين شينېم، د خزانو او نورو خزانو د نقاشۍ د لوستلو لارښود ۱۳۸۰ کال
- ۲- د هنر د لوست لارښود لومړيو، دويمو او دريمو ټولگيو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۴/۱۳۸۵، ۵۳/۱۳۸۵
- ۳- د تجسمي هنرونو اصول، دکتور محمد حسين حليمي.
- ۴- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کود ۱/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۵- د تجسمي هنرونو سره اشنا کيدل کود ۳۷/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۶- فني طراحي ۱، جلد فني او حرفوي کود ۲/۹۲، ۳۵۹/۱۳۸۱ ه.ش.
- ۷- هندسي نقشونه ۱، جلد فني او حرفوي کود ۴/۸۵، ۳۵۹/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۸- د محلي انځورگرۍ کارگاه فني او حرفوي کود ۷۷/۳۵۹، ۳۵۹/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۹- د لاسي چاپ کارگاه فني او حرفوي کود ۲/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۱۰- د ايران د کاشي کاريو په هنر مقدمه محمد يوسف کياني، فاطمه کريمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزيم ۱۳۶۲ ه.ش.
- ۱۱- د هنر دازه المعارف، رئيس پاکيار، د معاصر فرهنگ انتشارت.
- ۱۲- اسلامي هنر ارزښت کونل.
- ۱۳- اسلامي هنر ژبه او بيان، تيوس بوکهارت.
- ۱۴- د ايران د لاسي صنايعو سره اشنا کيدل ۱، جلد فني او حرفوي کود ۳/۳۵۹، ۳۵۹/۱۳۷۸ ه.ش.
- ۱۵- د ايران د لاسي صنايعو په لور، د احمد لارام په اهتمام د ايران د تهران د ملي بانک انتشارت ۱۳۵۶ ه.ش.
- ۱۶- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳۶۶ ه.ش.
- ۱۷- د خوشنويسي هنر اول او دويم جلد، کود ۵/۲۰۴.
- ۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنگ کې، ان ماري شيميل د قدس ولايت انتشارت.
- ۱۹- د خط تاريخ او د افغانستان پخواني ليکني عبدالحی حبيبي.
- ۲۰- د ايران نقاشي، بازيل گري د تهران د نوري عصر انتشارت ۱۳۶۹ ه.ش.
- ۲۱- د ايران د نقاشي هنر ته کتنه، دکتر اکبر تجويدي. د فرهنگ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ ه.ش.
- ۲۲- د هنر کارگاه ۱ جلد د پوهنځي نه مخکې کود ۴/۱۳۸۷، ۱۳۸۷ ه.ش.
- ۲۳- د هنر سير په تاريخ ۲ جلد. د پوهنځي نه مخکې کود ۸/۱۳۸۶، ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۴- د افغانستان د تاريخ فشرده، فاروق انصاري، د مطالعاتو مرکز کابل ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۵- موزيم پيژندنه او د موزيمونو سير په افغانستان کې، د انټوگراهي د پيارتمت او باستان پيژندنه د اجتماعي علومو پوهنځي، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ ه.ش.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**